

Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΟ «ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΟΥ ΣΚΟΥΠΙΔΟΤΕΝΕΚΕ»

Ανάπτυξη - Βιώσιμη ανάπτυξη - Αποανάπτυξη

Ελένη Καπετανάκη-Μηριασούλη, Δευτέρα, 20 Αύγουστος 2007

Η Ελλάδα βρίσκεται πάλι σε ένα αναπτυξιακό οργασμό, ποτέ δεν σταμάτησε δηλαδή μεταπολεμικά και ιδιαίτερα τα τελευταία 30 χρόνια, πάσχοντας συγχρόνως από ένα διαρκές και αθεράπευτο σύνδρομο στέρησης ανάπτυξης, αειφόρου φυσικά... Και αντιμετωπίζει αυτό το έλλειμμα ανάπτυξης λαμβάνοντας αποφάσεις για το που και πως θα διατεθούν οι κρατικοί και οι Κοινοτικοί πόροι με έναν τρόπο που παραπέμπει στο «πρότυπο του σκουπιδοτενεκέ» (garbage can model).

Το 1972, οι πολιτικοί επιστήμονες Cohen, March, και Olsen [*] πρότειναν αυτό το πρότυπο για την ανάλυση των αποφάσεων κάθε μορφής πολιτικών οργανισμών που λειτουργούν σε συνθήκες, πολύ συνηθισμένες πια, αμφιταλάντευσης και αχαλίνωτης αμφισημίας, όπου, δηλαδή, γεγονότα και καταστάσεις αντιμετωπίζονται με πολλούς και ποικίλους τρόπους, που συνήθως δεν είναι ταιριαστοί και, συνεπώς, δημιουργούν ασάφεια, σύγχυση και ένταση. Ονόμασαν αυτούς τους οργανισμούς «οργανωμένες αναρχίες» γιατί δεν έχουν συνεκτική δομή και χαρακτηρίζονται από ρευστή συμμετοχή, προβληματικές προτιμήσεις και αδιευκρίνιστη «τεχνολογία».

Ο ρυθμός εναλλαγής, ανανέωσης και μετακίνησης προσώπων από τη μια απόφαση και τη μια υπηρεσία στην άλλη είναι ταχύς. Οι περισσότεροι άνθρωποι συνήθως δεν ξέρουν τι θέλουν. Οι πολιτικοί σχεδόν ποτέ δεν κάνουν ξεκάθαρους τους στόχους τους, οι προτιμήσεις τους είναι απροσδιόριστες, ιδίως όταν δουλεύουν μέσα σε πιεστικά χρονικά περιθώρια, και λειτουργούν με τη λογική του πειραματισμού. **Οι αποφάσεις λαμβάνονται, και μπορεί ακόμα να διευκολύνονται, με αδιαφάνεια.** Η «τεχνολογία», οι διαδικασίες με τις οποίες οι οργανισμοί μετατρέπουν τις εισροές πόρων σε προϊόντα, είναι ασαφής. Η απαιτούμενη πληροφορία (π.χ. έρευνα, μελέτες, αναλύσεις) παράγεται αλλά δεν λαμβάνεται υπόψη στις αποφάσεις, ή λαμβάνεται με τρόπο μεροληπτικό. Τα μέλη μιας οργανωμένης αναρχίας μπορεί να γνωρίζουν τα καθήκοντα τους αλλά γνωρίζουν ελάχιστα το πως ταιριάζει η δουλειά τους στο μεγαλύτερο οργανισμό που ανήκουν. Τα όρια ανάμεσα σε δικαιοδοσίες είναι ασαφή και οι διαμάχες ανάμεσα σε διαφορετικά υπουργεία είναι σύνηθες φαινόμενο.

Σ' ένα τέτοιο περιβάλλον λήψης αποφάσεων **τα προβλήματα, οι λύσεις τους και οι πάσης φύσης εμπλεκόμενοι είναι ασύνδετα μεταξύ τους.** Οι αποφάσεις δεν ακολουθούν μια λογική σειρά, από το πρόβλημα στη λύση, όπως θα ήταν αναμενόμενο (εκτός ίσως από περιπτώσεις πολύ σοβαρών προβλημάτων). Σημασία έχει **ποιος** δίνει σημασία σε **τι** και **πότε**, αυτή είναι η λογική, συναρτημένη με το χρόνο, του προτύπου του σκουπιδοτενεκέ. Οι άνθρωποι θεωρούνται λιγότερο ικανοί να επιλέξουν τα ζητήματα που θέλουν να επιλύσουν. Ασχολούνται περισσότερο με την πληθώρα των προβλημάτων που πέφτουν πάνω τους, κυρίως από παράγοντες έξω από τον έλεγχο τους. Η προσοχή που δίνει σ' ένα θέμα ο λήπτης αποφάσεων είναι συνάρτηση ευκαιριών, μεροληψίας, της τυπικής θέσης του στον οργανισμό ή την κυβέρνηση και του αριθμού των άλλων θεμάτων που ανταγωνίζονται για την προσοχή του.

Οι λύσεις των προβλημάτων έχουν τη δική τους ζωή, διακριτή από τα προβλήματα για οποία προορίζονται! Συνήθως, προκύπτουν από διάφορα ανεξάρτητα γεγονότα που συμβαίνουν εντός και εκτός του περιβάλλοντος που γεννιέται το πρόβλημα ή που ασχολείται με τη λύση του. Είναι περισσότερο απαντήσεις που ψάχνουν για κατάλληλες ερωτήσεις. Οι εμπλεκόμενοι μπορεί να έχουν τα «αγαπημένα» τους προβλήματα ή τις «αγαπημένες» τους «λύσεις» τις οποίες υποστηρίζουν και προωθούν όταν δοθεί η ευκαιρία, π.χ. όταν μια υπηρεσία κληθεί να πάρει μια απόφαση ή μια πρωτοβουλία. Συνήθως, οι πολιτικοί ή/και οι σύμβουλοι τους ψάχνουν στον «σκουπιδοτενεκέ» για μια

κατάλληλη απάντηση, που τη λένε «λύση» και την προωθούν χωρίς αναγκαστικά να γνωρίζουν το πρόβλημα για το οποίο προορίζεται. Ή, ψάχνουν στον «σκουπιδοτενεκέ» να βρουν ένα πρόβλημα για το οποίο έχουν μια έτοιμη λύση. Συμβαίνει, φυσικά, μερικές φορές, προβλήματα και λύσεις να ταιριάζουν! Με άλλα λόγια, το περιβάλλον και οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων μοιάζουν με ένα «σκουπιδοτενεκέ» όπου πετιούνται κι απ' όπου ανασύρονται προβλήματα και λύσεις αναλόγως των περιστάσεων.

Το αναπτυξιακό γίνεσθαι στην Ελλάδα των πρόσφατων δεκαετιών, με αποκορύφωμα ίσως την τρέχουσα περίοδο, έχει αρκετές ομοιότητες με το «πρότυπο του σκουπιδοτενεκέ». Παρόλα τα στρατηγικά, φυσικά και πολιτιστικά, πλεονεκτήματα της και τη γενναία χρηματοδότηση από τα Κοινοτικά κονδύλια, η χώρα παραμένει με σημαντικά, αν όχι διογκούμενα, προβλήματα στον αγροτικό τομέα, τον τουρισμό, τη μεταποίηση, τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, την κατάσταση του περιβάλλοντος, την ποιότητα ζωής σε πόλεις και στην ύπαιθρο. Το κυριότερο ίσως πρόβλημα είναι η αδυναμία της μέχρι τώρα να διατηρήσει το φυσικό της κεφάλαιο και να συγκροτήσει το αναγκαίο οικονομικό, κοινωνικό και θεσμικό κεφάλαιο που εγγυάται την αειφορικότητα της ανάπτυξης της. Ιδιαίτερα απογοητευτική είναι η επίδοση της σε θέματα καινοτομίας (το εφόδιο της επιχειρηματικότητας και η βάση της ανταγωνιστικότητας) τη στιγμή που διαθέτει (και εξάγει στο εξωτερικό) δυνατά μυαλά!

Παράλληλα, στη χώρα κυριαρχεί καταιγισμός ανακοινώσεων και εναγώνιων προσπαθειών (με επιδείξεις των πλεονεκτημάτων της εντός και εκτός συνόρων) προσέλκυσης διεθνών, μεγάλων επενδυτών που θα δώσουν λύσεις στα αναπτυξιακά της προβλήματα με μεγάλα, συνήθως εκτός κλίμακας, έργα (διαμετακομιστικά λιμάνια, φράγματα, αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα, τουριστικά και οικιστικά συγκροτήματα, μαρίνες, γήπεδα γκολφ, χιονοδρομικά κέντρα, κ.ά.). Και για να ευοδωθούν οι προσπάθειες αυτές, ο αναπτυξιακός νόμος (Ν. 3299/2004) δίνει γενναίες χρηματοδοτήσεις τόσο για κύριες όσο και για βοηθητικές εγκαταστάσεις (σταθμοί αφαλάτωσης, βιολογικοί καθαρισμοί, κ.λπ.). Η σιωπηλή υπόθεση (γιατί δεν είναι γνωστές οι μελέτες που τα υποστηρίζουν) είναι ότι τα μεγάλα έργα θα έχουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, τα οφέλη θα διαχυθούν στις περιφέρειες όπου γίνονται, το κόστος τους θα είναι μηδαμινό και η χώρα με τις περιφέρειες της θα καταγράψουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Όλα τούτα θα γεννούσαν αισιοδοξία για την επιτυχή και αειφορική επίλυση των αναπτυξιακών προβλημάτων της χώρας αν δεν υπήρχαν δύο σημεία που δημιουργούν προβληματισμό και ερωτήματα. Το πρώτο είναι η **έλλειψη ουσιαστικής δημόσιας συμμετοχής και ο αδιαφανής τρόπος με τον οποίο λαμβάνονται οι αναπτυξιακές αποφάσεις και παρουσιάζονται οι λύσεις**. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι τοπικές κοινωνίες μαθαίνουν ξαφνικά μια μέρα, με ανακοινώσεις στον τύπο και απολογισμούς «αναπτυξιακών συνεδρίων», ότι θα γίνει ένα μεγάλο έργο στην περιοχή τους που συνήθως δεν έχει σχέση με τα προβλήματα του τόπου τους όπως τα βιώνουν οι ίδιοι, ή, σε αρκετές περιπτώσεις, είναι λύση για πρόβλημα που δεν έχουν (π.χ. δημιουργία θέσεων εργασίας εκεί που η ανεργία είναι ασήμαντη). Χαρακτηριστικές είναι δηλώσεις του τύπου «επειδή η περιοχή υποβαθμίστηκε από υπερβόσκηση, υπεράντληση και πυρκαγιές, θα γίνει ένα θέρετρο παραθεριστικού τουρισμού Χ (συνήθως ιλιγγιώδους) αριθμού κλινών» ή «επειδή η γεωργία στην περιοχή πάσχει, θα γίνει ένα αγροτουριστικό και παραθεριστικό θέρετρο πολυτελείας Χ κλινών με γήπεδα γκολφ και βιολογικές καλλιέργειες». Φυσικά, η απλή λογική υπαγορεύει άλλες απλούστερες λύσεις των τοπικών προβλημάτων!

Το δεύτερο σημείο είναι η παρατεινόμενη απουσία **δημόσιου σχεδιασμού**, περισσότερο γνωστού ως χωροταξικού σχεδιασμού, που θα πρόσφερε το αυτονόητο **πάντρεμα** μεταξύ αναπτυξιακών προβλημάτων και (αειφορικών) λύσεων και θα υποστήριζε τη στοχοθετημένη και αιτιολογημένη χρήση κρατικών και Κοινοτικών κονδυλίων που διατίθενται μέσω του αναπτυξιακού νόμου (που δεν είναι γνωστό αν έχει κοστολογηθεί). Απαραίτητες προϋποθέσεις για να εκπληρώσει με επιτυχία αυτές τις δύο, μεταξύ πολλών άλλων, λειτουργίες του ο σχεδιασμός είναι το όραμα και οι συναποφασισμένοι στόχοι, η ευρεία δημόσια συμμετοχή σε όλα τα στάδια του, η επαρκής, δημόσια τεκμηρίωση, ο συντονισμός θεσμικών και διοικητικών δομών, εργαλείων, και διαδικασιών, η διαρκής

παρακολούθηση και ο συστηματικός έλεγχος, και πάνω απ' όλα το ήθος συλλογικής ευθύνης. Δυστυχώς, όμως, την κενή θέση του σχεδιασμού γεμίζουν, αν το απαιτήσουν οι περιστάσεις, ειδικές αποφάσεις για διευκόλυνση επενδύσεων που υπόσχονται (αλλά δεν εξασφαλίζεται) να είναι ωφέλιμες τοπικά και εθνικά. Η θέση του ήθους συλλογικής ευθύνης παραμένει κενή...

Οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αμφιβολίας ότι το αναπτυξιακό έλλειμμα της χώρας αντιμετωπίζεται με οδηγό το «πρότυπο του σκουπιδοτενεκέ». Όμως, τα περιεχόμενα ενός σκουπιδοτενεκέ δεν έχουν παρά ένα τελικό προορισμό, τη χωματερή ...

Ελένη Καπετανάκη-Μπριασούλη, Καθηγήτρια

Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
e.briassouli@aegean.gr

Σημειώσεις

[*] Cohen, M. D., J. G. March, J. P. Olsen (1972) A Garbage Can Model of Organizational Choice Administrative Science Quarterly, 17(1): 1-25.

Σχόλια

Δεν μπορείς να κάνεις σχόλια.

Πρέπει πρώτα να κάνεις Είσοδο ή να Εγγραφείς στο ecocrete.gr [εδώ](#).

Τελευτ. ενημέρωση (Δευτέρα, 20 Αύγουστος 2007)

[Κλείσιμο παραθύρου](#)